

Krzysztof Kowalczyk
Uniwersytet Szczeciński

KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI W POLSCE JAKO PODMIOT ODDZIAŁUJĄCY NA SYSTEM POLITYCZNY. CASUS USTAWY O ZWIĄZKACH PARTNERSKICH

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest określenie oddziaływania Kościoła katolickiego na polski system polityczny, odwołując się do case study – form sprzeciwu Kościoła wobec wprowadzenia w życie ustaw o związkach partnerskich. W celu realizacji powyższego zamierzenia badawczego określono najpierw jakie są kierunki definiowania Kościoła w nauce o polityce. Następnie zaproponowano typologię form oddziaływania Kościoła na system polityczny. Potem przedstawiono zgłoszone w parlamencie projekty ustaw o związkach partnerskich oraz zanalizowano argumentację i formy oddziaływania Kościoła w proces stanowienia powyższych regulacji. Przez pojęcie Kościół należy tu rozumieć „Kościół hierarchiczny”, nie zaś wspólnotę wiernych.

Słowa kluczowe:

Kościół katolicki, Polska, związki partnerskie.

Celem artykułu jest określenie oddziaływania Kościoła katolickiego na polski system polityczny, odwołując się do case study – form sprzeciwu Kościoła wobec wprowadzenia w życie ustaw o związkach partnerskich. W celu realizacji powyższego zamierzenia badawczego określono najpierw jakie są kierunki definiowania Kościoła w nauce o polityce. Następnie zaproponowano typologię form oddziaływania Kościoła na system polityczny. Potem przedstawiono zgłoszone w parlamencie projekty ustaw o związkach partnerskich oraz zanalizowano argumentację i formy oddziaływania Kościoła w proces stanowienia powyższych regulacji. Przez pojęcie Kościół należy tu rozumieć „Kościół hierarchiczny”, nie zaś wspólnotę wiernych. Termin

ten jest tożsamy z katolicką hierarchią kościelną, tj. biskupami, w szczególności diecezjalnymi. Biskupi współkształtują Nauczanie Społeczne Kościoła (NSK) poprzez wydawanie listów pasterskich, głoszenie homilii, udzielanie wywiadów. Na terytorium Polski biskupi skupiają się w ramach Konferencji Episkopatu Polski (KEP). Organ ten wydaje dokumenty będące rozwinięciem NSK w formie listów pasterskich, komunikatów, oświadczeń oraz podejmując dialog z władzami politycznymi.

Kościół a system polityczny

Zdefiniowanie roli Kościoła w nauce o polityce napotyka na liczne trudności i rozbieżności interpretacyjne. Przesłanki tego stanu rzeczy są dwójakie. Po pierwsze, pewna grupa badaczy, określając rolę Kościoła w systemie politycznym, reprezentuje stanowisko normatywne, dając wyraz swoim poglądom i preferencjom politycznym. Po drugie, Kościół postrzegany jest przez politologów często nie jako kluczowy, a peryferyjny podmiot w otoczeniu systemu politycznego. Po trzecie, w myśl posoborowego nauczania społecznego Kościoła, jego centralnym zadaniem jest ewangelizacja, a w sferze publicznej powinien on funkcjonować przede wszystkim w wymiarze metapolitycznym, a nie bieżącej polityki. W konsekwencji Kościół jest definiowany w różnorodny sposób przez reprezentantów nauk o polityce jako: wspólnota – organizacja religijna, grupa interesów, aktor polityczny.

W kontekście obecności Kościoła w przestrzeni społeczno-politycznej – civil society Wolfgang Ernst Böckenförde określa go dwójako. Po pierwsze, jako wspólnotę religijną tworzącą organizacyjno-instytucjonalną jedność, reprezentowaną przez zwierzchników piastujących urzędy i jednolicie działających. Po drugie, jako zbiorowość wiernych, którzy zamierzają żyć według wskazań religii i realizować jej zasady w życiu bez występowania jako jednolity, instytucjonalny podmiot¹. Dla niniejszej pracy istotne znaczenie ma pierwszy sposób definiowania Kościoła. W.-E. Böckenförde zwraca uwagę, że celem Kościoła instytucjonalnego jest realizowanie misji, która ma charakter duchowo-religijny, nie zaś polityczny: „Jej celem nie jest ani zachowanie, ani likwidacja politycznych porządków i systemów, ani też uczestnictwo w rozgrywkach partyjnych”². Głosząc swoje

¹ W.-E. Böckenförde, *Wolność – państwo – Kościół*, wybór i tłumaczenie P. Kaczorowski, wprowadzenie J. Tischner, Kraków 1994, s. 92.

² Tamże.

przesłanie, wspólnota religijna oddziałuje na życie ludzkie i porządek życia zbiorowego. Innymi słowy, misja Kościoła instytucjonalnego jest w nieunikniony sposób działaniem politycznym. Kościół znajduje się w obszarze działań politycznych, chociaż nie jest to główne pole jego funkcjonowania³.

W kategoriach grupy interesu Kościół jest definiowany m.in. przez Carolyn M. Warner, Dominika Hierlemanna. Harmon L. Zeiger definiuje grupy interesów jako formalne organizacje, które dążą do wywierania wpływu na demokratyczny proces polityczny⁴. Określając Kościół katolicki jako grupę interesów, C. M. Warner stwierdza, że taki Kościół dąży do preferencyjnego traktowania go przez władzę polityczną, a jego celem jest uzyskanie określonych zasobów z systemu ekonomicznego i politycznego. Kościół lobbuje demokratyczne rządy za pośrednictwem partii politycznych i innych środków, aby mieć m.in. wpływ na system edukacji, narzucić swoją moralność społeczeństwu przez ustawodawstwo czy zachować niektóre przywileje podatkowe. Swoim członkom stara się zapewnić pewne dobra zbiorowe (jak odpowiedzi na dylematy moralne i filozoficzne), stowarzyszeniowe (np. miejsce kultu) czy zachęty indywidualne (np. sakramenty). Kościół katolicki oprócz tego, że jest zorganizowaną religią, można określić jako grupę interesów. Jest to jednak grupa nietypowa. Po pierwsze, Kościół odwołuje się do swojego autorytetu moralnego, twierdzi, że jego zasady są powszechnie stosowane. Po drugie, jest instytucją ponadnarodową, wszystkie krajowe „filie” mają „złożyć hołd” Watykanowi. Jednocześnie Kościoły narodowe, posiadające własną historię, struktury, liderów i polityczne interesy, mogą różnić się w akcentach doktrynalnych i duszpasterskich. Po trzecie, stara się zachować kontrolę nad takimi aspektami życia człowieka, jak wartości, moralność, sumienie, które większość grup interesu uznaje za sferę indywidualną⁵. Dla poparcia swoich interesów Kościół stosuje techniki lobbingsowe zaadaptowane do realiów demokracji⁶. Podobnie D. Hierlemann stwierdza, że Kościół działa jako reprezentant interesów i lobbysta, który próbuje zawrzeć ważne kontakty, ustanowić dobre relacje z decydentami i grać o zasoby. Kościół, działając w sferze świeckiej, podlega tym samym zasadom, jak inne stowarzyszenia (Verbände). Instytucja ta stara się realizować swoje interesy w pro-

³ Tamże, s. 92–93.

⁴ H. Zeiger, *Interest Groups*, [in:] *Encyclopedia of Government and Politics*, vol. I, (red.) M. Hawkesworth, M. Kogan, New York 1992, s. 377.

⁵ C. M. Warner, *Confessions of an Interest Group. The Catholic Church and Political Parties in Europe*, New Jersey 2000, s. 6–8.

⁶ Tamże, s. 3.

cesie politycznym. W oparciu o teorie funkcjonowania stowarzyszeń w obszarze świecko-politycznym można badać zatem działalność Kościoła w systemie politycznym⁷.

Natomiast Thomas Pogutke rozpatruje kościoły w kategoriach political actors, czyli wpływowych podmiotów politycznych/aktorów politycznych nie tylko ze względu na prosty fakt, że ich związki z systemem politycznym są wysoce zinstytucjonalizowane w wielu krajach⁸. W kategoriach nietypowego aktora sceny politycznej w Polsce Kościół katolicki określa Włodzimierz Wesołowski. W jego przekonaniu szczególna rola Kościoła wynika z zakorzenienia w tradycji narodowej i stworzenia ochrony dla wolności w okresie komunistycznym⁹. W warunkach słabości partii politycznych po 1989 r., w tym braku zjednoczonej partii chrześcijańsko-demokratycznej, hierarchia kościelna stawała się „uczestnikiem procesu politycznego w sprawach interesujących katolików”¹⁰. Kwestie dotyczące treści konstytucji były wprawdzie artykułowane przez małe partie w procesie politycznym, przede wszystkim jednak stanowiły przedmiot negocjacji między parlamentem, rządem i episkopatem. Jak stwierdza W. Wesołowski: „W ten sposób instytucja niepolityczna uczestniczy w życiu politycznym”¹¹.

W niniejszym artykule w znaczeniu stricte politologicznym Kościół można zdefiniować jako podmiot znajdujący się w otoczeniu systemu politycznego i oddziałujący na ten system. Pojęcie systemu politycznego jest określane jako ogół instytucji politycznych, za pośrednictwem których podejmowane są decyzje polityczne, oraz generalnych norm i zasad regulujących stosunki między nimi. W ujęciu instytucjonalnym pojęcie instytucji politycznych odnosi się do zorganizowanych aktorów politycznych, przede wszystkim organów państwowych czy partii politycznych. W ujęciu neoinstytucjonalnym instytucje polityczne są określane jako reguły gry i struktury ucieleśniające pewne wartości i układ sił oraz determinujące odpowiednie zachowania jednostek w określonych kontekstach¹². W celu

⁷ D. Hierlemann, *Lobbying der katholischen Kirchen: Das Einflussnetz des Klerus in Polen*, Wiesbaden 2005, s. 32.

⁸ T. Pogutke, *Series editor's preface*, [w:] *Religion and Politics in Europe, the Middle East and North Africa*, (red.) J. Haynes, London 2010, s. 14.

⁹ W. Wesołowski, *Partie: nieustanne kłopoty*, Warszawa 2000, s. 67–68.

¹⁰ Tamże, s. 74–75.

¹¹ Tamże, s. 75.

¹² J. G. March, J. P. Olsen, *Rediscovering Institutions: the Organizational Basis of Politics*, New York 1989, s. 17.

ureczywistnienia wartości i artykulacji interesów Kościoła wywiera zatem wpływ na partie polityczne, aby oddziaływały na proces legislacyjny i rządowy proces decyzyjny, oraz bezpośrednio na poszczególne organy władzy – parlament, rząd, sądy i trybunały. Kościół wywiera również wpływ na formalne i nieformalne reguły funkcjonowania systemu politycznego, a tym samym na zachowania zbiorowych i indywidualnych aktorów politycznych. Z perspektywy neoinstytucjonalizmu normatywnego można zatem przeprowadzić analizę oddziaływania Kościoła na system polityczny w ujęciu dynamicznym.

Oddziaływanie Kościoła krajowego (czyli zespołu Kościołów partykularnych na terenie danego państwa) na system polityczny jest uwarunkowane sytuacją historyczną, strukturą wyznaniową i przyjętym modelem relacji wyznaniowych. Nie bez znaczenia są procesy sekularyzacji, prywatyzacji, deprywatyzacji, pluralizacja systemu norm i wartości w społeczeństwach postindustrialnych oraz wewnętrzna opozycja wobec nauczania społecznego Kościoła. Rozpatrując oddziaływanie Kościoła krajowego na system polityczny należy wyróżnić kryterium podmiotowe, przedmiotowe, formy oddziaływania i zamierzonego celu.

Podmiotem oddziaływania Kościoła krajowego są organy władzy państwowej oraz partie, grupy interesów, media i społeczeństwo. Kryterium przedmiotowe pozwala na wyodrębnienie następujących kwestii problemowych, podejmowanych przez Kościoły krajowe: strefa bieżącej polityki (stanowiska wobec wyborów, referendum); preferowany model stosunków wyznaniowych (zwały w przepisach konstytucyjnych, konkordatu, ustawach i rozporządzeniach); katolicka etyka życia małżeńskiego i rodzinnego (kwestie aborcji, eutanazji, in vitro, klonowania, związków partnerskich); kwestie społeczno-ekonomiczne (dezyderaty dotyczące polityki społecznej); finansowe i majątkowe aspekty działalności Kościoła (subwencjonowanie Kościoła ze środków państwowych, podatek kościelny, kwestie własności kościelnej); funkcjonowanie Unii Europejskiej (respektowanie wartości chrześcijańskich w ustawodawstwie unijnym).

Formy oddziaływania Kościoła na system polityczny i podmioty znajdujące się w jego otoczeniu są często zbliżone do metod i technik właściwych dla lobbingu. Celem tego oddziaływania jest artykulacja własnych wartości i interesów oraz przekonanie decydentów politycznych do określonych rozwiązań prawnych i administracyjnych. Można wyróżnić dwie formy oddziaływania Kościoła z uwagi na kryterium sposobu artykulacji wartości i interesów: 1) bezpośrednio i 2) pośrednio. W pierwszym przypadku biskupi

bezpośrednio oddziałują na decydentów, w drugim zaś korzystają z pośrednictwa innych podmiotów. W ramach oddziaływania bezpośredniego można wyróżnić formy ustne i pisemne. Do formy ustnej należą: oficjalne i zakulisowe rozmowy, spotkania, konferencje, sympozja z politykami. Do formy pisanej można zaliczyć: listy, oświadczenia, dezyderaty, opracowania kierowane do decydentów politycznych. Kościół instytucjonalny dąży do realizacji swoich celów i interesów za pośrednictwem następujących podmiotów: swoich wyspecjalizowanych organów, organizacji katolickich, sformalizowanych i niesformalizowanych organizacji podnoszących określoną kwestię problemową, związków zawodowych, mass mediów, wspólnych organów kościelno-państwowych, ekspertów, naukowców, mobilizacji opinii publicznej. Szczególną formą oddziaływania Kościoła instytucjonalnego na system polityczny, wykraczającą poza klasyczne metody lobbingu, są sankcje moralne. Mobilizują i skłaniają one indywidualnych i zbiorowych aktorów politycznych do działań zgodnych z wartościami i interesami Kościoła. Sankcje moralne są reakcjami Kościoła na zachowania swoich członków w sytuacjach społecznie ważnych. Sankcje moralne mogą mieć charakter pozytywny – wzmacniający, są to: pochwały, wyrazy publicznego uznania czy wsparcia dla określonego aktora politycznego, np. opowiadającego się za opcją pro-life w parlamencie. Repertuar sankcji negatywnych jest zróżnicowany: od negatywnej oceny poczynań polityka, jego potępienia, poprzez zerwanie z nim kontaktów, po groźbę ekskomuniki.

Z uwagi na zamierzone cele można przyjąć podział form wpływu Kościoła na strategię ofensywne i defensywne. Strategię ofensywną mają na celu rozszerzenie zakresu obowiązującego ustawodawstwa w sposób zgodny z wartościami i interesami Kościoła (np. poszerzenie zakresu obowiązywania ustawy antyaborcyjnej). Strategię defensywną zmierzają do utrzymania *status quo* (np. działania przeciw liberalizacji ustawy antyaborcyjnej).

Klasyfikację form oddziaływania Kościoła krajowego na system polityczny i jego otoczenie zawarto w tabeli 1.

Tabela 1. Typologia oddziaływania Kościoła krajowego na system polityczny i jego otoczenie

Kryterium					
Podmiotowe	Przedmiotowe	Formy oddziaływania			Cele
		bezpośrednie	pośrednie	sanckje moralne	
1. Instytucje władzy państwowej (egzekutywa, legislatura, sądy i trybunały). 2. Partie polityczne i ugrupowania. 3. Grupy interesów. 4. Mass media. 5. Społeczeństwo.	1. Sfera bieżącej polityki. 2. Model stosunków wyznaniowych. 3. Kwestie społeczno-ekonomiczne. 4. Finansowe i majątkowe aspekty działalności Kościoła. 5. Funkcjonowanie Unii Europejskiej.	1. Ustne: rozmowy, spotkania z politykami. 2. Pisemne: listy, oświadczenia, dezyderaty, opracowania.	1. Oddziaływanie przez podmioty: organizacje katolickie, organizacje i ruchy jedнопunktowe, związki zawodowe, agendy państwo-kościelne, mass media, eksperci, naukowcy, autorytety. 2. Apele do opinii publicznej: – manifestacje, happeningi, – akcje obywatelskiego nieposłuszeństwa, – petycje, listy, e-mailing, e-lobbying.	1. Pozytywne: pochwały, poparcie dla polityka. 2. Negatywne: publiczna krytyka i dyskredytacja, groźba ekskomuniki, ekskomunika.	1. Poszerzenie <i>status quo</i> . 2. Utrzymanie <i>status quo</i> .

Źródło: Opracowanie własne.

Projekty ustaw o związkach partnerskich

Jednym z przykładów oddziaływania Kościoła w Polsce na system polityczny była kwestia sprzeciwu tej instytucji wobec legalizacji związków partnerskich. Projekty ustaw o rejestrowanych związkach partnerskich były wnoszone do Sejmu kilkakrotnie, tj. w 2003 r. i latach 2011–2013. Z inicjatywami występowali przede wszystkim politycy partii lewicowych, odwołujący się do poparcia środowisk LGBT. Żaden z projektów ustaw nie wszedł w życie, spotykając się z negatywną oceną polityków prawicy i biskupów.

W 2003 r. politycy socjaldemokratyczni podjęli ideę ustanowienia regulacji dotyczącej legalizacji związków osób homoseksualnych. 10 grudnia

2003 r. do marszałka Senatu wpłynął projekt ustawy podpisany przez 34 senatorów, głównie Sojuszu Lewicy Demokratycznej (SLD), Unii Pracy (UP) i Socjaldemokracji Polskiej (SdPi) o rejestrowanych związkach partnerskich. Inicjatorką projektu ustawy była senator Maria Szyszkowska. Istota proponowanych rozwiązań sprowadzała się do możliwości zawarcia przez dwie osoby tej samej płci związku w Urzędzie Stanu Cywilnego (USC) jeśli są pełnoletnie, nie pozostają w innym związku małżeńskim, są pełnosprawne umysłowo, niespokrewnione i nie zachodzi między nimi stosunek przysposobienia. Zawarcie związku oznaczało wspólnotę majątkową i dziedziczenie na takich samych zasadach jak w małżeństwie¹³. Projekt ustawy trafił do Sejmu, jednakże marszałek Włodzimierz Cimoszewicz nie skierował go pod obrady.

Kwestia legalizacji związków partnerskich powróciła na forum parlamentu w 2011 r. Projekt ustawy o związkach partnerskich, opracowany przez polityków SLD wspólnie z działaczami Kampanii Przeciw Homofobii, został złożony w Sejmie 19 maja 2011 r. W przeciwieństwie do projektu z 2003 r. proponowana regulacja odnosiła się zarówno do par hetero-, jak i homoseksualnych. Przez umowę związku partnerskiego rozumiano dwie osoby fizyczne pozostające faktycznie we wspólnym pożyciu, określające swoje wzajemne zobowiązania o charakterze majątkowym lub osobistym w celu organizacji wspólnego życia. Umowa cywilnoprawna była zawierana przez urzędnika stanu cywilnego i mogła zostać rozwiązana oświadczeniem woli. Zarejestrowany związek byłby niemalże zrównany z małżeństwem w prawie podatkowym, spadkowym, lokalowym i rentowym z wyjątkiem prawa do adopcji dziecka partnera. Partner miałby również prawo do pochowania osoby, z którą był w związku, oddania jej narządu do przeszczepu, odmowy złożenia obciążających jej zeznań¹⁴. Brak zgody większości klubów parlamentarnych, niewielka ilość posiedzeń izby niższej do końca kadencji oraz sytuacja przedwyborcza sprawiły, że projekt ustawy o związkach partnerskich nie był rozpatrywany przez Sejm VI kadencji.

Po wyborach w 2011 r. nowe projekty złożyły: SLD, Ruch Palikota (RP)/Twój Ruch (TR) i grupa posłów Platformy Obywatelskiej (PO). Projekt

¹³ *Senacki projekt ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich z dnia 10 grudnia 2003 r.*, Senat V kadencji. Druk senacki nr 548; <http://www.senat.gov.pl/arch.htm>, (dostęp: 1.06.2015).

¹⁴ *Poselski projekt ustawy o umowie zawarcia związku partnerskiego z dnia 19 maja 2011 r.*, Sejm VI kadencji. Druk sejmowy nr 4418; [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F1DA05E62ED0B62BC12578CC00268996/\\$file/4418.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F1DA05E62ED0B62BC12578CC00268996/$file/4418.pdf), (dostęp: 1.06.2015).

SLD¹⁵ z 16 lutego 2012 r. i RP¹⁶ z 22 maja 2012 r. odnosiły się zarówno do par hetero- jak homoseksualnych. Oświadczenie o zawarciu związku partnerskiego byłoby zawierane przed kierownikiem USC. W projekcie Sojuszu umowa zawierana byłaby w urzędzie stanu cywilnego, w propozycji RP – u notariusza. Oba projekty zakładały prawo partnerów do dziedziczenia po sobie, pochówku zmarłego, wspólnego rozliczenia należności podatkowych i obowiązku alimentacyjnego, jeśli sytuacja jednego z partnerów uległaby pogorszeniu. Ustanie związku następowaloby jeśli partnerzy złożąliby przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia o rozwiązaniu związku partnerskiego, w sytuacji rozwiązania przez sąd na wniosek jednego z partnerów, w przypadku śmierci jednej z osób. Projekt posła Artura Dunina z PO z 29 sierpnia 2012 r. odnosił się do związków hetero i homo-seksualnych¹⁷. Umowa związku partnerskiego byłaby zawierana przed notariuszem lub kierownikiem USC. Zawarcie związku miałoby skutkować powstaniem wspólnoty majątkowej, obejmującej przedmioty nabyte w trakcie jego trwania. Po roku od zwarcia umowy partnerzy zostaliby uprawnieni do dziedziczenia po sobie. Umowę można by było rozwiązać w sądzie lub w USC. Umowa ustawała: na skutek śmierci jednego z partnerów, złożenia przez obie strony zgodnego oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy, rozwiązaniu umowy przez sąd w razie ustalenia braku wspólnego pożycia. W odniesieniu do partnera znajdującego się w niedostatku, przewidziano trzyletni okres alimentacyjny od rozwiązania umowy.

Na posiedzeniu plenarnym 24 lipca 2012 r. Sejm podjął decyzję o zdjęciu z programu obrad debaty nad projektami SLD i RP. Za czytaniem projektu było 88 posłów, przeciw aż 324, a wstrzymało się 22¹⁸. Do rozpatrzenia projektów przystąpiono pół roku później. Podczas posiedzenia Sejmu 24 stycznia 2013 r. uzewnętrznił się podział w PO. Minister sprawiedliwości

¹⁵ *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*, Sejm VII kadencji. Druk nr 552, 16.02.2012; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/97A9C9C40D26CB7CC1257A370043EC84/%24File/552.pdf>, (dostęp: 1.06.2015).

¹⁶ *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*. Sejm VII kadencji. Druk 554, 22.05.2012; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/9436A1BBFEDA2278C1257A370043EC9D/%24File/554.pdf>, (dostęp: 1.06.2015).

¹⁷ *Poselski projekt o umowie związku partnerskiego*. Sejm VII kadencji. Druk 825, 29.08.2012; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/29BC5BD1F2B22CECC1257AA0003715ED/%24File/825.pdf>, (dostęp: 2.06.2015).

¹⁸ *Sprawozdanie stenograficzne z 19 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 24 lipca 2012 (pierwszy dzień obrad)*, s. 6; http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/DF4E51CD4D9D1B42C1257A47004BAD47/%24File/19_a_ksiazka.pdf, (dostęp: 2.06.2015).

Jarosław Gowin powiedział, że w jego ocenie wszystkie trzy projekty są sprzeczne z art. 18 Konstytucji. Natomiast premier Donald Tusk stwierdził, że minister Gowin wygłosił swoją prywatną opinię¹⁹. Na posiedzeniu Sejmu 25 stycznia 2013 r. wszystkie projekty zostały odrzucone w głosowaniu. Za odrzuceniem projektu SLD w pierwszym czytaniu głosowało: 136 posłów Praw i Sprawiedliwości (PiS), 94 PO, 28 Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL), 17 Solidarnej Polski (SP), jeden niezrzeszony; przeciw odrzuceniu opowiedziało się: 84 posłów PO, 42 RP, 23 SLD, jeden PSL, zaś wstrzymało się 23 z PO²⁰. Za odrzuceniem projektu RP w pierwszym czytaniu głosowało: 137 posłów PiS, 101 PO, 27 PSL, 17 SP i jeden niezależny; przeciw odrzuceniu opowiedziało się: 72 posłów PO, 42 RP, 23 SLD, wstrzymało się 29 z PO i jeden z PSL²¹. W przypadku projektu PO za odrzuceniem w pierwszym czytaniu głosowało: 137 posłów PiS, 46 PO, 27 PSL, 17 SP, jeden niezrzeszony; przeciw: 146 PO, 42 RP, 23 SLD, wstrzymało się: 8 z PO i dwu z PSL²².

Kolejne propozycje ustaw o związkach partnerskich zostały zgłoszone przez SLD i TR. Już 29 stycznia 2013 r. klub SLD złożył nowy projekt ustawy o związkach partnerskich, który dotyczył par hetero- i homoseksualnych²³. Związek zawierany byłby w formie oświadczenia przez kierownikiem USC. Wzajemne uprawnienia lub zobowiązania o charakterze majątkowym lub osobistym partnerzy określiliby w umowie partnerskiej zawartej w formie aktu notarialnego. Projekt przewidywał możliwość zawarcia wspólnoty majątkowej. Partnerzy byliby uprawnieni do wspólnego rozliczania podatku PIT, dziedziczenia jako małżonkowie, uzyskania zabezpieczenia społecznego po zmarłym partnerze, wstąpienia po nim w sto-

¹⁹ *Sprawozdanie stenograficzne z 32 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 25 stycznia 2013 r. (trzeci dzień obrad)*, s. 240; http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/42ED04CC8A335BDDC1257B0100366A46/%24File/32_c_ksiazka.pdf, (dostęp: 2.06.2015).

²⁰ *Sejm VII kadencji. Głosowanie nr 45 – posiedzenie 32*. 25.01.2013; <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrsiedzenia=32&nrglosowania=45>, (dostęp: 3.06.2015).

²¹ *Sejm VII kadencji. Głosowanie nr 47 – posiedzenie 32*. 25.01.2013; <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrsiedzenia=32&nrglosowania=47>, (dostęp: 2.06.2015).

²² *Sejm VII. Kadencji. Głosowanie nr 49 – posiedzenie 32*. 25.01.2013; <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrsiedzenia=32&nrglosowania=49>, (dostęp: 2.06.2015).

²³ *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*. Sejm VII. Druk nr 2381, 29.01.2013; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/FCE303084BA58ADEC1257CD8003D42AF/%24File/2381.pdf>, (dostęp: 2.06.2015).

sunek najmu lokalu mieszkalnego. Projekt gwarantował prawo pochowania zmarłego partnera i odmowy składania zeznań w postępowaniu karnym, administracyjnym i podatkowym. Projekt TR z 1 lipca 2013 r. również dotyczył par dwu i jednopłciowych²⁴. Para składałaby oświadczenie przed kierownikiem USC o wstąpieniu w związek. Partnerzy mogliby, poprzez umowę zwartą w formie aktu notarialnego, ustanowić wspólnotę majątkową. Umowa mogła poprzedzić zawarcie związku i być modyfikowana w trakcie jego trwania. Projekt dawał prawo informacji medycznej o partnerze oraz prawo decydowania o pochówku. Partner, jako najbliższa osoba, mógłby zeznawać w charakterze świadka.

Również te projekty nie stały się przedmiotem obrad parlamentu. Na posiedzeniu 17 grudnia 2014 r. Sejm zdecydował o niewprowadzaniu do porządku obrad projektu TR. Za wprowadzeniem głosowało 185 posłów, 235 było przeciwko, 18 wstrzymało się od głosu²⁵. W głosowaniu z 26 maja 2015 r. posłowie nie zgodzili się na włączenie projektu SLD do porządku obrad, przeciw głosowało 215 posłów, za – 146, 24 wstrzymało się.

Analizując stanowiska partii wobec kwestii legalizacji związków partnerskich można wyróżnić trzy grupy podmiotów. Po pierwsze, zwolennicy unormowania prawnego tego typu związków – SLD, UP, SdPi – odwołujący się do idei praw człowieka, zasady równości i ustawodawstwa europejskiego. Po drugie, przeciwnicy legalizacji związków partnerskich, postrzegający takie regulacje jako zagrożenie dla trwałości heteroseksualnej rodziny, narodu, cywilizacji europejskiej, uzasadniający swoje stanowisko nauczaniem społecznym Kościoła katolickiego, konserwatyżmem obyczajowym, odwołujący się do art. 18 Konstytucji. Do tej grupy należały: PiS, SP i w znacznej mierze PSL, które w sposób jednoznaczny prezentowały swoje stanowisko, postrzegając zachowania homoseksualne w kategoriach moralnego nieładu czy wręcz dewiacji. Po trzecie, partie niezajmujące jednoznacznego czy jednolitego stanowiska w sprawie legalizacji związków partnerskich – PO. Partie optujące za legalizacją związków partnerskich nigdy nie dysponowały większością w parlamencie, żeby móc przeforsować

²⁴ *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*. Sejm VI kadencji. Druk 2383, 1.07.2013; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/8A2C11D533A15B03C1257CD900263DCA/%24File/2383.pdf>, (dostęp: 2.06.2015).

²⁵ *Sprawozdanie Stenograficzne z 83. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 17 grudnia 2014 r. (pierwszy dzień obrad)*, s. 6; http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/E6D295956DB1D684C1257DB20015017C/%24File/83_a_ksiazka_bis.pdf, (dostęp: 3.06.2015).

swoje propozycje ustaw. Nie bez znaczenia był tu sprzeciw Kościoła katolickiego.

Argumentacja i formy oddziaływania Kościoła wobec projektów legalizacji związków partnerskich

Biskupi przedstawili szeroką argumentację przeciwko legalizacji związków partnerskich, zwłaszcza osób tej samej płci. Argumenty hierarchów miały charakter teologiczny, czy doktrynalny (odwoływano się do NSK, w tym dokumentów Kongregacji Nauki i Wiary)²⁶, prawny (przywoływano istniejące w Polsce ustawodawstwo), powoływano się na protesty katolików w państwach Europy Zachodniej i wyniki badań opinii publicznej w kraju.

Kościół katolicki niezmiennie uznawał za małżeństwo usankcjonowany sakramentalnie związek kobiety i mężczyzny. Tylko w relacji małżeńskiej kobiety i mężczyzny życie seksualne mogło być moralnie dobre. Wybór aktywności seksualnej między osobami tej samej orientacji seksualnej uznawano za grzech²⁷. W związku z tym w dokumencie II Krajowego Synodu Plenarnego stwierdzono, że wielkie zagrożenie stanowią próby uznania za rodzinę związków homoseksualnych²⁸. Członek Papieskiej Rady ds. Rodziny bp Stanisław Stefanek podkreślał, że związki partnerskie są „głęboko przeciwko zdrowie rodzinie ludzkiej”²⁹. Usankcjonowanie związków partnerskich postrzegano jako swego rodzaju chorobę, dekadencję, zmierzch cywilizacji europejskiej. Uznawano, że legalizacja związków partnerskich jest sprzeczna z prawem Bożym i prawem naturalnym. Kard. Stanisław Dziwisz konstataował: „związki małżeńskie jednopłciowe naruszają prawo naturalne, a ich oficjalne ustanawianie nie chroni porządku i zdrowia społecznego, a jest jedynie ustępowaniem władzy prawodawczej wobec nieuporządkowanych skłonności ludzkiej natury”³⁰. W tym kontekście biskupi

²⁶ Zob. Kongregacja Nauki Wiary, *Uwagi dotyczące projektów legalizacji związków między osobami homoseksualnymi*, 3 czerwca 2003; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x43029/kosciol-o-zwiazkach-homoseksualnych/, (dostęp: 3.06.2015).

²⁷ *Powołanie do życia w małżeństwie Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, [w:] *II Polski Synod Planarny (1991–1999). Dokumenty*, Poznań 2001, s. 46.

²⁸ Tamże, s. 30.

²⁹ Ik (KAI), br, *Zwycięstwo zdrowego rozsądku*, 24.07.2012; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x56930/zwyciestwo-zdrowego-rozsadku/>, (dostęp: 4.06.2015).

³⁰ led/pm, Kard. Dziwisz *przestrzega przed związkami partnerskim i in vitro*, 10.09.2012; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x58327/kard-dziwisz-przestrzega-przed-zwiazkami-partnerskimi-i-in-vitro/>, (dostęp: 4.06.2015).

uznawali, iż normy prawne i moralne nie mogą być ze sobą sprzeczne. Legalizacja związków partnerskich byłaby w ich opinii promocją określonego stylu życia, ludzkich postaw. Przewodniczący Zespołu KEP ds. Bioetycznych, abp Józef Hozer stwierdzał: „Nie zapominajmy, że prawo nie ma tylko charakteru regulacyjnego, ale też normatywny: każde prawo staje się normą. Dramatem naszych czasów jest to, że norma moralna i prawna rozchodzą się. Prawa stanowione coraz częściej bywają amoralne lub wręcz niemoralne”³¹.

Sięgając do argumentów jurystycznych, biskupi odwoływali się przede wszystkim do odpowiedniego przepisu Konstytucji. W stanowisku KEP wyrażonym podczas spotkania Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu (KWRiE) 23 lutego 2004 r. stwierdzono: „Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 18 ujmuje małżeństwo jako związek kobiet i mężczyzny i stanowi, że – obok rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa – małżeństwo znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Stosownie do tego naczelne organy władzy państwowej zobowiązane są do przeciwstawienia się wszelkim inicjatywom, które mogłyby tym fundamentalnym dla życia społecznego wartościom zagrażać”³². Przywoływano przy tym opinie etyków, prawników z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prof. Wojciech Łączkowski zwracał uwagę, że projekty legalizacji związków partnerskich są niezgodne z Konstytucją. W jego opinii dwie osoby fizyczne mogą zawierać różne umowy określające wzajemne zobowiązania o charakterze majątkowym lub osobistym. W związku z tym nowa ustawa jest niepotrzebna³³. Podobnie biskupi przeciwni byli „instytucjonalizacji związków niemalżeńskich na bazie schematu małżeństwa”. Uznawali, że funkcjonujące instytucje prawne, nie znające płci czy orientacji seksualnej, mają bardziej uniwersalny zakres zastosowania. Zaliczono do nich: pełnomocnictwo, współwłasność, umowę spółki (przydatną w razie wspólnego prowadzenia gospodarstwa), testament³⁴.

Wyzwano społeczeństwo do sprzeciwu wobec „rozmontowywania rodziny”. Przywoływano również przykład Francji, gdzie środowiska kato-

³¹ tk/br, *Arcybiskup Hozer o ofensywie ideologii*, 23.01.2013; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x62860/abp-hoser-o-ofensywie-ideologii/>, (dostęp: 4.06.2015).

³² mr, *Kościół przeciwny legalizacji związków partnerskich*, 24.02.2004; <http://ekai.pl/wydarzenia/x6658/kosciol-przeciwny-rejestracji-zwiazkow-partnerskich/>, (dostęp: 4.06.2015).

³³ im/sz, *Związki niezgodne z Konstytucją*, 25.05.2011; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x42241/zwiazki-niezgodne-z-konstytucja/>, (dostęp: 5.06.2015).

³⁴ BP KEP, tk, mp/br, *Prezydium KEP przeciwko „destrukcji ideału małżeństwa” przez państwo*, 4.02.2014; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x86226/prezydium-kep-przeciwko-destrukcji-idealumalzenstwa-przez-panstwo/, (dostęp: 5.06.2015).

lickie protestowały przeciw „małżeństwu dla wszystkich”³⁵. Przywoływano również wyniki badań opinii publicznej, argumentując, że gros Polaków przeciwnych jest legalizacji związków partnerskich.

Biskupi negatywnie oceniali partie, które wysuwały odpowiednie projekty (SLD, RP, liberalne skrzydło PO). We wrześniu 2012 r. bp S. Stefanek, komentując inicjatywę posłów PO stwierdził, że partia ta „wykonuje ogólnoswiatowe dyrektywy i ubiera je w bardzo modne hasła, iż na tym polega postęp i wolność”. Projekt ustawy ocenił jako degradujący człowieka³⁶. Przed głosowaniami w parlamencie biskupi apelowali do polityków, aby nie wzorowali się na Zachodniej Europie i nie podejmowali decyzji o legalizacji związków partnerskich. W czerwcu 2011 r. metropolita krakowski kard. Kazimierz Nycz prosił polityków, „by stanowiąc prawo nie ulegali tej potężnej presji niektórych środowisk, próbujących zrównać małżeństwo z innymi związkami”³⁷.

Biskupi nie tylko starali się zablokować projekty ustaw, ale recenzowali wyniki głosowań. Doceniając zdjęcie z porządku obrad debaty nad lewicowymi projektami w lipcu 2012 r. przewodniczący Rady Episkopatu ds. Rodziny bp Kazimierz Górny podziękował posłom w liście przesłanym marszałek Sejmu Ewie Kopacz za obronę godności małżeństwa i rodziny. Natomiast bp. S. Stefanek uznał, że zwyciężył „zdrowy rozsądek parlamentarzystów” oraz „wycucie ładu prawnego i porządku społeczno-obyczajowego”³⁸. W styczniu 2013 r. swoją wdzięczność i uznanie posłom, którzy głosowali przeciw projektom ustaw wyraziła ponownie Rada Episkopatu ds. Rodziny i tym razem w liście przesłanym do marszałek E. Kopacz³⁹. Abp J. Hozer, dziękując parlamentarzystom, wyraził obawę, że posłowie PO, którzy głosowali przeciw, będą „dyscyplinowani” i poddani ostracyzmowi⁴⁰.

³⁵ M. Preciszewski/pm, 30.01.2015, *W Sejmie zwyciężyło sumienie*; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x63035/w-sejmie-zwyciezilo-sumienie/>, (dostęp: 5.06.2015).

³⁶ awo/br, *Dokąd zmierza cywilizacja?*, 9.05.2012; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x58188/dokad-zmierza-cywilizacja/, (dostęp: 5.06.2015).

³⁷ im/jur, *Nie redefiniujemy małżeństwa*, 23.06.2011; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x43355/nie-redefiniujemy-malzenstwa/>, (dostęp: 5.06.2015).

³⁸ lk (KAI), br, *Dobra decyzja ws. związków partnerskich*, 25.07.2012; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x56965/dobra-decyzja-ws-zwiazkow-partnerskich/>, (dostęp: 5.06.2015).

³⁹ lk/br, *Rada KEP ds. Rodziny dziękuje posłom*, 29.01.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x63104/rada-kep-ds-rodziny-dziekuje-poslom/, (dostęp: 6.06.2015).

⁴⁰ M. Preciszewski/ pm, *Jestem wdzięczny głosującym zgodnie z sumieniem*, 30.01.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x63025/jestem-wdzieczny-glosujacym-zgodnie-z-sumieniem/, (dostęp: 6.06.2015).

Ordynariusz siedlecki bp Zbigniew Kiernikowski zaś stwierdził, że skoro 46 posłów PO głosowało „niezgodnie z dyscypliną partyjną” to oznacza to, że mieli oni odwagę, by oddać głos zgodnie ze swoim sumieniem⁴¹. Fundacja Mamy i Taty przesłała natomiast posłom petycje z 5,5 podpisami podziękowań⁴².

Biskupi zdawali sobie sprawę, że projekty ustaw o związkach partnerskich będą ponownie pojawiać się w parlamencie. Abp J. Hozer mówił, że kwestia ta będzie wracała jak bumerang, jest bowiem „częścią światowej rewolucji obyczajowej, narzucanej z zaangażowaniem potężnych środków, sił i metod oraz organizacji międzynarodowych”. Podając przykład francuski sądził, że w Polsce najpierw dojdzie do próby legalizacji związków partnerskich, a potem małżeństw homoseksualnych, włącznie z prawem adopcji przez nie dzieci. Według arcybiskupa: „Tylko naiwni mogą sadzić, że dalszych starań o to samo w Polsce nie będzie”⁴³.

W celu realizacji swojego postulatu – przeciwstawienia się legalizacji związków partnerskich – Kościół zastosował różnorodne formy oddziaływania na system polityczny, zarówno pośrednie jak bezpośrednie. Do form bezpośrednich należy zaliczyć: oświadczenie prezydium i komunikaty KEP, apel podpisany z innymi Kościołami chrześcijańskimi oraz listy pasterskie biskupów. Pośrednie formy oddziaływania były realizowane podczas posiedzeń KWRiE, za pośrednictwem organizacji i ruchów jednopunktowych. Podmiotem oddziaływania Kościoła byli w pierwszej kolejności decydenci polityczni: parlamentarzyści, członkowie rządu, w drugiej – społeczeństwo.

Sprzeciw wobec legalizacji związków partnerskich biskupi wyrażali w: oświadczeniu Prezydium KEP z 4 lutego 2015 r., komunikatach z Zebrań Plenarnych KEP: 328. z 13 czerwca 2004 r., 355. z 26 czerwca 2011 r., 359. z 2-3 października 2012 r. Z apelem do posłów o odstąpienie od prac nad projektem ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich osób tej samej płci wystąpił w oświadczeniu Kościół rzymskokatolicki i 7 Kościołów chrześcijańskich skupionych w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Stanowisko Ko-

⁴¹ el/pl, *Związki partnerskie nie odpowiadają zamysłowi Boga*, 02.2013; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x63185/zwiazki-partnerskie-nie-odpowiadaja-zamyslowi-boga/>, (dostęp: 6.06.2015).

⁴² lk/br, *Poselskie świadectwo odpowiedzialności*, 30.01.2013; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x63131/poselskie-swiaectwo-odpowiedzialnosci/>, (dostęp: 6.06.2015).

⁴³ *Jestem wdzięczny....*, dz. cyt.

ściółów przekazano 7 marca 2005 r. marszałkowi Sejmu Włodzimierzowi Cimoszewiczowi⁴⁴.

Swoje negatywne stanowisko wobec legalizacji związków partnerskich biskupi wyrażali na posiedzeniach KWRiE: 23 lutego 2004 r., 15 czerwca 2011 r. Opinie na temat ustawy o związkach partnerskich wyraził również Zespół ds. Rodziny KWRiE w liście z 9 sierpnia 2011 r. do ówczesnego przewodniczącego sejmowej Komisji Rodziny i Polityki Społecznej Sławomira Piechoty. W liście wskazywano na sprzeczność projektu ustawy z art. 18 Konstytucji⁴⁵. W oświadczeniu członków Zespołu dla Katolickiej Agencji Informacyjnej z 17 stycznia 2013 r. stwierdzono, że zgłoszone wówczas przez SLD, RP i PO projekty są sprzeczne z polską racją stanu – ochronę rodziny i jej fundamentu, czyli małżeństwa⁴⁶.

Przeciwko legalizacji związków partnerskich protestowały organizacje pozarządowe, odwołujące się do katolickiego systemu wartości. W liście wystosowanym 22 listopada 2003 r. do marszałka Sejmu Marka Borowskiego Krajowa Rada Katolików Świeckich sprzeciwiła się zrównaniu związków homoseksualnych z małżeńskimi, powołując się na Konstytucję⁴⁷. W grudniu 2011 r. Fundacja Mamy i Taty zachęcała Polaków do wysyłania emaili do kancelarii Prezesa Rady Ministrów ze stanowczym „nie” wobec projektów ustaw zrównujących małżeństwa ze związkami nieformalnymi⁴⁸. W styczniu 2013 r. o odrzuceniu kolejnych projektów zaapelowało do posłów Forum Kobiet Polskich⁴⁹ oraz Polska Federacja Ruchów Obrony Życia. W oświadczeniu Federacji podkreślano, że projekty zmierzające do nadania podobnego statusu każdej parze osób dorosłych, w tym jedнопłciowej, niszczą małżeń-

⁴⁴ *Stanowisko Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiej Rady Ekumenicznej w sprawie projektu ustawy o rejestrowanych związkach między osobami tej samej płci*, Warszawa, 7 marca 2005 r.; http://www.episkopat.pl/?a=dokumentyKEP&doc=200537_0, (dostęp: 7.06.2015).

⁴⁵ mp/ms, *Projekt sprzeczny z Konstytucją*; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x44706/projekt-sprzeczny-z-konstytucja/>, (dostęp: 7.06.2015).

⁴⁶ lk/br, *Związki partnerskie godzą w rodzinę*, 17.01.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x62648/zwiazki-partnerskie-godza-w-rodzine/, (dostęp: 7.06.2015).

⁴⁷ aw, *Rada Katolików Świeckich przeciwna „małżeństwom” homoseksualnym*, „Wiadomości KAI” 2003, nr 47, s. 2.

⁴⁸ rm/ms, *NIE dla zrównania konkubinatów z małżeństwami*, 17.12.2011; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x49342/nie-dla-zrownania-konkubinатов-z-malzenstwami/, (dostęp: 7.06.2015).

⁴⁹ awo/pm, *Działania wymierzone w polską rodzinę*, 14.01.2014; <http://ekai.pl/rodzina/x62581/dzialanie-wymierzone-w-polska-rodzine/>, (dostęp: 7.06.2015).

stwo⁵⁰. W lutym 2013 r. do zbierania podpisów włączyło się Chrześcijańskie Stowarzyszenie im. Piotra Skargi. W piśmie skierowanym do premiera D. Tuska apelowano „o oficjalne wycofanie poparcia dla działań, które zmierzają do prawnego zrównania małżeństw ze związkami homoseksualnymi”⁵¹.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że Kościół katolicki w Polsce jest istotnym podmiotem oddziałującym na system polityczny. Z formalno-prawnego punktu widzenia stosunki wyznaniowe oparte są na formule rozdziału i współdziałania (separacji przyjaznej). Według niektórych politologów i prawników w praktyce Polska stanowi przypadek umiarkowanego państwa *quasi*-wyznaniowego, czyli państwa wyznaniowego *de facto* lub państwa parawyznaniowego. Jego istotą jest formalnie świecki charakter przy rzeczywistym wpływie Kościoła katolickiego na życie publiczne⁵². Różne formy sprzeciwu biskupów wobec prób legalizacji związków partnerskich stanowią egzemplifikację powyższego stwierdzenia.

BIBLIOGRAFIA

- [1] aw, Rada Katolików Świeckich przeciwna „małżeństwom” homoseksualnym, „Wiadomości KAI” 2003, nr 47.
- [2] awo/br, *Dokąd zmierza cywilizacja?*, 9.05.2012; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x58188/dokad-zmierza-cywilizacja/, (dostęp: 5.06.2015).
- [3] awo/pm, *Działania wymierzone w polską rodzinę*, 14.01.2014; <http://ekai.pl/rodzina/x62581/dzialanie-wymierzone-w-polska-rodzine/>, (dostęp: 7.06.2015).
- [4] BP KEP, tk, mp/br, *Prezydium KEP przeciwko „destrukcji ideału małżeństwa” przez państwo*, 4.02.2014; <http://ekai.pl/wydarzenia/te->

⁵⁰ lk/br, *Ze szkodą dla małżeństw i dzieci*, 22.01.2013; <http://ekai.pl/rodzina/x62820/ze-szkoda-dla-malzenstw-i-dzieci/>, (dostęp: 7.06.2015).

⁵¹ lk/pm, *NIE dla związków partnerskich*, 23.02.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x63981/nie-dla-zwiazkow-partnerskich/, (dostęp: 8.06.2015).

⁵² Zob. P. Borecki, *Elementy konfesjonalizacji państwa we współczesnej Polsce*, [w:] *Państwo wyznaniowe. Doktryna, prawo i praktyka*, (red.) J. Szymanek, Warszawa 2011, s. 148–164; W. Brzozowski, *Państwo wyznaniowe a państwo ideologiczne*, [w:] tamże, s. 50–59; T. Zieliński, *Państwo wyznaniowe – analiza – typologiczna*, [w:] tamże, s. 32–49.

- mat_dnia/x86226/prezydium-kep-przeciwko-destrukcji-idealumalzenstwa-przez-panstwo/, (dostęp: 5.06.2015).
- [5] Bökenförde W.-E., *Wolność – państwo – Kościół*, wybór i tłumaczenie P. Kaczorowski, wprowadzenie J. Tischner, Wyd. Znak, Kraków 1994.
- [6] Borecki P., *Elementy konfesjonalizacji państwa we współczesnej Polsce*, [w:] J. Szymanek (red.), *Państwo wyznaniowe. Doktryna, prawo i praktyka*, Wyd. Elipsa, Warszawa 2011.
- [7] Brzozowski W., *Państwo wyznaniowe a państwo ideologiczne*, [w:] J. Szymanek (red.), *Państwo wyznaniowe. Doktryna, prawo i praktyka*, Wyd. Elipsa, Warszawa 2011.
- [8] el/pl, *Związki partnerskie nie odpowiadają zamysłowi Boga*, 02.2013; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x63185/zwiazki-partnerskie-nie-odpowiadaja-zamyslowi-boga/>, (dostęp: 6.06.2015).
- [9] Hierlemann D., *Lobbying der katholischen Kirchen: Das Einflussentz des Klerus in Polen*, Verl. für Sozialwiss, Wiesbaden 2005.
- [10] im/jur, *Nie redefiniujemy małżeństwa*, 23.06.2011; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x43355/nie-redefiniujemy-malzenstwa/>, (dostęp: 5.06.2015).
- [11] im/sz, *Związki niezgodne z Konstytucją*, 25.05.2011; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x42241/zwiazki-niezgodne-z-konstytucja/>, (dostęp: 5.06.2015).
- [12] Kongregacja Nauki Wiary, *Uwagi dotyczące projektów legalizacji związków między osobami homoseksualnymi*, 3 czerwca 2003; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x43029/kosciol-o-zwiazkach-homoseksualnych/, (dostęp: 3.06.2015).
- [13] led/pm, *Kard. Dziwisz przestrzega przed związkami partnerskim i in vitro*, 10.09.2012; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x58327/kard-dziwisz-przestrzega-przed-zwiazkami-partnerskimi-i-in-vitro/>, (dostęp: 4.06.2015).
- [14] lk (KAI), br, *Dobra decyzja ws. związków partnerskich*, 25.07.2012; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x56965/dobra-decyzja-ws-zwiazkow-partnerskich/>, (dostęp: 5.06.2015).
- [15] lk (KAI), br, *Zwycięstwo zdrowego rozsądku*, 24.07.2012; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x56930/zwyciestwo-zdrowego-rozsadku/>, (dostęp: 4.06.2015).
- [16] lk/br, *Poselskie świadectwo odpowiedzialności*, 30.01.2013; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x63131/poselskie-swiadectwo-odpowiedzialnosci/>, (dostęp: 6.06.2015).

- [17] lk/br, *Rada KEP ds. Rodziny dziękuje posłom*, 29.01.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x63104/rada-kep-ds-rodziny-dziekuje-poslom/, (dostęp: 6.06.2015).
- [18] lk/br, *Ze szkodą dla małżeństw i dzieci*, 22.01.2013; <http://ekai.pl/rodzina/x62820/ze-szkoda-dla-malzenstw-i-dzieci/>, (dostęp: 7.06.2015).
- [19] lk/br, *Związki partnerskie godzą w rodzinę*, 17.01.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x62648/zwiazki-partnerskie-godzaw-rodzine/, (dostęp: 7.06.2015).
- [20] lk/pm, *NIE dla związków partnerskich*, 23.02.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x63981/nie-dla-zwiazkow-partnerskich/, (dostęp: 8.06.2015).
- [21] March J. G., Olsen J. P., *Rediscovering Institutions: the Organizational Basis of Politics*, Free Press, New York 1989.
- [22] mp/ms, *Projekt sprzeczny z Konstytucją*; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x44706/projekt-sprzeczny-z-konstytucja/>, (dostęp: 7.06.2015).
- [23] mr, *Kościół przeciwny legalizacji związków partnerskich*, 24.02.2004; <http://ekai.pl/wydarzenia/x6658/kosciol-przeciwny-rejestracji-zwiazkow-partnerskich/>, (dostęp: 4.06.2015).
- [24] *Poselski projekt ustawy o umowie zawarcia związku partnerskiego z dnia 19 maja 2011 r.*, Sejm VI kadencji. Druk sejmowy nr 4418; [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F1DA05E62ED0B62BC12578CC00268996/\\$file/4418.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F1DA05E62ED0B62BC12578CC00268996/$file/4418.pdf), (dostęp: 1.06.2015).
- [25] *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*, Sejm VII kadencji. Druk nr 552, 16.02.2012; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/97A9C9C40D26CB7CC1257A370043EC84/%24File/552.pdf>, (dostęp: 1.06.2015).
- [26] *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*. Sejm VII kadencji. Druk 554, 22.05.2012; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/9436A1BBFEDA2278C1257A370043EC9D/%24File/554.pdf>, (dostęp: 1.06.2015).
- [27] *Poselski projekt o umowie związku partnerskiego*. Sejm VII kadencji. Druk 825, 29.08.2012; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/29BC5BD1F2B22CECC1257AA0003715ED/%24File/825.pdf>, (dostęp: 2.06.2015).
- [28] *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*. Sejm VII. Druk nr 2381, 29.01.2013; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/FCE>

- 303084BA58ADEC1257CD8003D42AF/%24File/2381.pdf, (dostęp: 2.06.2015).
- [29] *Poselski projekt ustawy o związkach partnerskich*. Sejm VI kadencji. Druk 2383, 1.07.2013; <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/8A2C11D533A15B03C1257CD900263DCA/%24File/2383.pdf>, (dostęp: 2.06.2015).
- [30] *Powołanie do życia w małżeństwie Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, [w:] *II Polski Synod Plenarny (1991–1999). Dokumenty*, Wyd. Pallotinum, Poznań 2001.
- [31] Przewodniczący M/ pm, Jestem wdzięczny głosującym zgodnie z sumieniem, 30.01.2013; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x63025/jestem-wdzieczny-glosujacym-zgodnie-z-sumieniem/, (dostęp: 6.06.2015).
- [32] Przewodniczący M/pm, 30.01.2015, *W Sejmie zwyciężyło sumienie*; <http://ekai.pl/wydarzenia/polska/x63035/w-sejmie-zwyciezyl-sumienie/>, (dostęp: 5.06.2015).
- [33] rm/ms, *NIE dla zrównania konkubinatów z małżeństwami*, 17.12.2011; http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x49342/nie-dla-zrownania-konkubinатов-z-malzenstwami/, (dostęp: 7.06.2015).
- [34] *Sejm VII kadencji. Głosowanie nr 45 – posiedzenie 32*. 25.01.2013; <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrposiedzenia=32&nrnglosowania=45>, (dostęp: 3.06.2015).
- [35] *Sejm VII kadencji. Głosowanie nr 47 – posiedzenie 32*. 25.01.2013; <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrposiedzenia=32&nrnglosowania=47>, (dostęp: 2.06.2015).
- [36] *Sejm VII. Kadencji. Głosowanie nr 49 – posiedzenie 32*. 25.01.2013; <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrposiedzenia=32&nrnglosowania=49>, (dostęp: 2.06.2015).
- [37] *Senacki projekt ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich z dnia 10 grudnia 2003 r.*, Senat V kadencji. Druk senacki nr 548; <http://www.senat.gov.pl/arch.htm>, (dostęp: 1.06.2015).
- [38] *Sprawozdanie stenograficzne z 19 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 24 lipca 2012 (pierwszy dzień obrad)*, s. 6; http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/DF4E51CD4D9D1B42C1257A47004BAD47/%24File/19_a_ksiazka.pdf, (dostęp: 2.06.2015).

- [39] *Sprawozdanie stenograficzne z 32 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 25 stycznia 2013 r. (trzeci dzień obrad)*, s. 240; http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/42ED04CC8A335BDDC1257B0100366A46/%24File/32_c_ksiazka.pdf, (dostęp: 2.06.2015).
- [40] *Sprawozdanie Stenograficzne z 83. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 17 grudnia 2014 r. (pierwszy dzień obrad)*, s. 6; http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/E6D295956DB1D684C1257DB20015017C/%24File/83_a_ksiazka_bis.pdf, (dostęp: 3.06.2015).
- [41] Stanowisko Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiej Rady Ekumenicznej w sprawie projektu ustawy o rejestrowanych związkach między osobami tej samej płci, Warszawa, 7 marca 2005 r.; http://www.episkopat.pl/?a=dokumentyKEP&doc=200537_0, (dostęp: 7.06.2015).
- [42] tk/br, Arcybiskup Hozer o ofensywie ideologii, 23.01.2013; <http://ekai.pl/wydarzenia/komentarze/x62860/abp-hoser-o-ofensywie-ideologii/>, (dostęp: 4.06.2015).
- [43] Warner C. M., *Confessions of an Interest Group. The Catholic Church and Political Parties in Europe*, Princeton University Press, New Jersey 2000.
- [44] Wesołowski W., *Partie: nieustanne kłopoty*, Wyd. IFiS PAN, Warszawa 2000.
- [45] Zieliński T., *Państwo wyznaniowe – analiza – typologiczna*, [w:] J. Szymanek (red.), *Państwo wyznaniowe. Doktryna, prawo i praktyka*, Wyd. Elipsa, Warszawa 2011.

**THE ROMAN CATHOLIC CHURCH
IN POLAND AS AN ENTITY AFFECTING
THE POLITICAL SYSTEM.
THE CASE LAW ON PARTNERSHIPS**

ABSTRACT

This article aims to assess the impact of the Catholic Church on the Polish political system, referring to the case study – forms of the Church's opposition to the implementation of laws on partnerships. In order to achieve this research plans first determined what

are the defining trends of the Church in the science of politics. Then they proposed typology of forms of influence of the Church on the political system. Then presented reported in the parliament draft legislation on partnerships and analyzed the arguments and forms of influence of the Church in the process of regulation of the above regulations. Through the concept of the Church is to be understood "the hierarchical Church" rather than the community of the faithful.

Keywords:

Catholic Church, Poland, partnerships.